

בס"ד, כ"ה שבט התשפ"ה

סנהדרין דף ס"ח – מעשה כשפים, פטירת ר' אליעזר ודיני בן סורר ומורה

שאלות:

1. אלפרד המציא טכנולוגיה גרעינית. מותר לו ללמד אותה לתלמידיו למרות שהיא עלולה לשמש למטרות פחות ראויות?

דין כשפים בלקיטת קישואים

הגמרא דנה בדין המוזכר במשנה, **שרבי עקיבא** הביא הלכה בשם **רבי יהושע** לגבי לקיטת קישואים בכשפים. הגמרא מקשה על הייחוס הזה ל**רבי יהושע**, שהרי מהברייתא לקמן עולה ש**ר' עקיבא** למד את העניין הזה דווקא מ**רבי אליעזר**.

הברייתא מספרת שכ**שרבי אליעזר** חלה, באו **רבי עקיבא** וחבריו לבקרו. **רבי אליעזר** ישב בכילה שלו והם בטרקלין. זה היה ערב שבת, והורקנוס בנו נכנס לחלוץ תפיליו. **רבי אליעזר** גער בו, והבן יצא בניזיפה ואמר לחבריו שדעת אביו נטרפה. **רבי אליעזר** אמר שדעת בנו ואמו נטרפה, שכן הם עוסקים באיסור שבות קל (חליצת תפילין) במקום להתעסק בצרכי שבת החמורים שיש בהם איסור סקילה.

החכמים ישבו לפניו במרחק ארבע אמות (כי היה מנודה). כשהוא שאל למה לא באו ללמוד ממנו קודם, ניבא שימותו מיתה לא טבעית, ול**ר' עקיבא** אמר שמיתתו תהיה קשה משל האחרים. **רבי אליעזר** הצטער על התורה שתאבד עמו, ואמר שהוא יודע שלוש מאות הלכות בבהרת עזה ושלוש מאות (או שלושת אלפים) הלכות בנטיעת קישואים, שרק **ר' עקיבא** התעניין בהן.

רבי אליעזר סיפר שפעם אחת כשהלך עם **ר' עקיבא**, **ר' עקיבא** ביקש ממנו שילמדו אותו נטיעת קישואים. כשאמר דבר אחד, התמלאה כל השדה קישואים. **ר' עקיבא** ביקש ללמוד גם את עקירתם, וכשאמר דבר אחד, נתקבצו כולם למקום אחד.

הגמרא מיישבת את הסתירה ש**ר' עקיבא** באמת למד מ**רבי אליעזר**, אבל לא הבין היטב עד שלמד שוב מ**רבי יהושע** שהסביר לו. הגמרא מקשה איך **רבי אליעזר** עשה מעשה כשפים? ומתרצת שאסור לעשות כשפים, אבל מותר ללמוד את הכשפים בשביל להבין ולהורות.

2. יצחק רוצה לטבול את הכד החדש שהוא קנה. האם הוא צריך להוציא מתוכו את הסוכריות?

שאלות אחרונות והסתלקות רבי אליעזר

בעת ביקורם, שאלו החכמים את **רבי אליעזר** על מספר כלים העשויים עור וממולאים: הכדור (ממולא סמרטוטים), האימוס (תבנית לנעל ממולאת סמרטוטים), הקמיע (עטוף עור), צרור המרגליות, ומשקולת קטנה. בעניינים אלו היו שתי מחלוקות בין **רבי אליעזר לחכמים**:

1. **חכמים** אמרו שכלי עור לא מקבל טומאה אלא אם יש לו בית קיבול, וכיוון שאלו ממולאים לעולם, אין להם בית קיבול אמיתי. **רבי אליעזר** סבר שגם בית קיבול שממולא לעולם, נחשב בית קיבול ומקבל טומאה.

2. כשהכלים האלו נקרעו ונראה התוך שלהם, **חכמים** אמרו שהמילוי חוצץ בטבילה וצריך להוציאו, ואילו **רבי אליעזר** סבר שהמילוי הוא חלק מהכלי ולא חוצץ, ואפשר להטביל את הכלי כמות שהוא.

החכמים רצו לדעת אם **רבי אליעזר** עדיין מחזיק בדעתו, ולכן שאלו אותו. הוא השיב שהם טמאים וטהרתם במה שהם, כלומר שהחזיק עדיין בדעתו בשתי הנקודות.

השאלה האחרונה שנשאל **רבי אליעזר** הייתה לגבי מנעל המונח על גבי האימוס (תבנית הנעל). אף שהאומן כבר סיים את כל מלאכת הנעל, היא עדיין מונחת על התבנית. השאלה הייתה האם הנעל נחשבת כבר ככלי גמור שמקבל טומאה, כיוון שכל אדם, אפילו הדיוט שאינו אומן, יכול להסיר אותה מהתבנית, או שמא כל עוד לא הוסרה מהתבנית לא נגמרה מלאכתה. על כך השיב **רבי אליעזר** "טהור", ובמילה זו יצאה נשמתו בטהרה.

רבי יהושע עמד על רגליו והכריז "הותר הנדר!", כלומר שהותר נידויו. למוצאי שבת, כשפגש **רבי עקיבא** את מיטתו בדרך מקיסרי ללוד, היה מכה בבשרו עד שדמו שותת. בהספדו אמר: "אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצותי", כלומר יש לי הרבה שאלות ואין לי למי לשאול אותן.

3. המורה של כיתה ה' אמר לשלומי שהוא סורר ומורה ושום דבר טוב לא יצא ממנו בחיים. האם הוא צודק בגישה?

הלכות בן סורר ומורה

המשנה אומרת מאימתי אדם יכול להיכלל בהלכה של בן סורר ומורה: משיביא שתי שערות, שזה השלב שבו הוא נעשה בר עונשין, ועד שיקיף זקן התחתון ולא העליון. המשנה מציינת שחכמים השתמשו במילה "זקן" כאן בלשון נקיה. המקור לדין הוא מהפסוק "כי יהיה לאיש בן".

הגמרא שואלת: מדוע צריך פסוק מיוחד לפטור קטן? והרי בכל התורה כולה קטן פטור כי לא הגיע לגיל מצוות! ועוד מקשה הגמרא: היכן מצאנו שהתורה מענישה קטן שנצטרך פסוק מיוחד לפטור אותו?

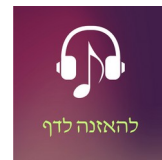
הגמרא מתרצת: השאלה היא אחרת - בן סורר ומורה לא נהרג על חטאו (אכילת תרטימר בשר ושתיית חצי לוג יין), אלא נהרג על שם סופו. לכן היה מקום לומר שאפילו קטן יתחייב, כי הוא נהרג על העתיד.

על כך אומר **רב יהודה בשם רב**: הפסוק אומר "כי יהיה לאיש בן", כאשר המילה "איש" לכאורה מיותרת. אלא שהפסוק בא ללמד שמדובר בבן שהוא קרוב להיות איש, אבל עדיין לא איש גמור. דווקא משום שהתורה קוראת לו "בן" ולא "איש", מובן שמדובר במי שסמוך לגבורתו של איש, דהיינו מי שהביא שתי שערות (יד רמה).

רבי חייא אומר שזקן התחתון פירושו עד שיקיף עטרה. **רב דימי** מסביר שהכוונה להקפת שיער סביב הגיד (האיבר) ולא סביב הביצים, כי הקפת הביצים מגיעה בזמן מאוחר יותר.

4. עורך דין של רועי אומר לבית הדין שרועי הוא לא בן סורר ומורה משום שאבא שלו מבוגר ממנו ב-12 שנים. הוא צודק?

דין בן סורר ומורה, שאביו הולידו כשהיה קטן

רב חסדא אומר: קטן שהוליד בן, הבן לעולם לא יכול להפוך לבן סורר ומורה. הוא לומד את זה מהפסוק "כי יהיה לאיש בן" - בן לאיש ולא בן לבן (כלומר לא בן של קטן).

הגמרא מקשה: הרי הפסוק הזה כבר משמש ללמד את הדין של **רב יהודה** בשם **רב** (שבן סורר ומורה הוא בן הסמוך לגבורתו של איש), אז איך אפשר ללמוד ממנו דין נוסף?

הגמרא מתרצת: אם כוונת הפסוק הייתה רק לדין של **רב יהודה**, היה צריך להיכתב "כי יהיה בן לאיש", שמשמעו כשהבן הופך לאיש. מהשינוי בסדר המילים ל"כי יהיה לאיש בן" לומדים גם את הדין של **רב חסדא**.

הגמרא שואלת: אולי כל הפסוק בא רק ללמד את הדין של **רב חסדא**? **הגמרא מתרצת**: אם כן, היה צריך להיכתב "בן איש", שמשמעו בן של איש. מכך שכתוב "לאיש" עם למ"ד מיותרת, לומדים את שני הדינים.

רבה חולק על **רב חסדא** וסובר שקטן כלל לא מוליד. הוא לומד את זה מהפסוק "ואם אין לאיש גואל" העוסק בגזל הגר. וכי יש אדם בישראל שאין לו גואל? אלא הפסוק מדבר בגזל הגר שמת בלי בנים, ולכן אין לו גואלים. **רבה** דורש: רק לאיש צריך לחפש אם יש לו גואל, אבל לקטן לא צריך לחפש, כי בוודאי אין לו בן שיהיה גואל.

[הגמרא ממשיכה לדון בדברי **רבה** בדף הבא]